

29 Inspiratie voor een Goede Geefwet (II)

In het maart nummer van dit tijdschrift schreef ik enkele suggesties ter inspiratie voor een Goede Geefwet. De ontwikkelingen nadien geven aanleiding tot een tweede deel op hetzelfde thema, waarbij echter de invalshoek niet beperkt is tot het geven door particulieren, maar ook ruime aandacht wordt besteed aan het geven door bedrijven en de combinatie van bedrijfsmatige activiteit en algemeen nut beogende organisaties.

Inleiding

In de Fiscale Agenda, die het ministerie van Financiën op 14 april jl. publiceerde, werd over de Geefwet het volgende gezegd: ‘Ten behoeve van de uitwerking van de Geefwet wordt onderzocht hoe het geven nog meer gestimuleerd kan worden. Tegelijkertijd wordt het ondernemerschap in de sector versterkt, waaronder de verantwoordelijkheid voor het genereren van private middelen. Daarnaast wordt bekeken hoe omgegaan kan worden met het versterken van het toezicht, vergroten van de transparantie van de inzet van de middelen van goede doelen, versterking van *good governance* en verbeteren van het publieksvertrouwen in de goedbedoelensector. Het tegengaan van misbruik en oneigenlijk gebruik van de fiscale faciliteiten moet in dit licht worden gezien.’

Op 21 juni jl. is door het kabinet en de Samenwerken-de Brancheorganisaties Filantropie het Convenant ‘Ruimte voor Geven’ gesloten, waarin meerjarige afspraken zijn gemaakt. Als rechtvaardiging voor de timing van deze afspraken wordt opgemerkt: ‘Met de groei en de professionalisering van de sector filantropie nemen ook de mogelijkheden voor de (Rijks)overheid toe om ruimte te geven aan maatschappelijke initiatieven en het ontwikkelen van goed burgerschap. De overheid kan nu immers beter dan voorheen rekenen op de organisatie en inzet van die sector. Van de zijde van de overheid vraagt dat om het scheppen van randvoorwaarden om die inzet mogelijk te maken.’

Vervolgens wordt als doelstelling van het convenant geformuleerd, dat het in een tijd van ‘heroverweging van overheidsuitgaven’ van belang is dat particulier geven wordt bevorderd. ‘Een samenhangend en duidelijk fiscaal regime dat stimulerend werkt, kan daaraan bijdragen. Ook is essentieel dat er geen onnodige restrictieve maatregelen komen voor het verwerven van (financiële) steun van de samenleving.’ Tot de concrete afspraken behoort in elk geval consultatie tussen kabinet en filantropische sector met

betrekking tot het fiscale regime. Het convenant motiveert dit als volgt: ‘Duidelijkheid van regelgeving en eenduidigheid van handhaving zijn beide factoren die voor de sector van groot belang zijn en die bijdragen aan een gunstig klimaat voor de sector waarin het doen van schenkingen wordt gestimuleerd. Een samenhangend en helder fiscaal regime draagt bij aan een gunstig vestigingsklimaat voor binnenlandse en buitenlandse vermogensfondsen alsmede aan een toename van het aantal vrijwilligers en een toename van schenkingen en giften.’

Verder valt op dat in het convenant concrete afspraken worden gemaakt over de introductie in Nederland van ‘lokale gemeenschapsfondsen’. Deze worden gedefinieerd als particuliere fondsen, die uit eigen vermogen jaarlijks gelden ter beschikking stellen aan het lokale algemene nut. Vaak worden zij opgezet in samenwerking met lokale ANBI's. Zij worden beheerd door vertegenwoordigers uit de lokale gemeenschap en ontvangen gelden uit legaten, giften en schenkingen van particulieren, overheidssubsidies en/of giften van bedrijven.

Het perspectief van het Convenant voor de fiscale wet- en regelgeving is zeer positief en kan als volgt worden samengevat:

- a. het particulier geven dient te worden bevorderd;
- b. onnodige restrictieve maatregelen dienen te worden vermeden; en
- c. een samenhangend en helder fiscaal regime dient bij te dragen aan een gunstig vestigingsklimaat, ook voor buitenlandse vermogensfondsen.

Eveneens op 21 juni 2011 is een gezamenlijke brief van de staatssecretarissen Teeven (ministerie van Veiligheid en Justitie), Weekers (ministerie van Financiën) en Zijlstra (ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen) inzake de Geefwet naar de Tweede Kamer gestuurd. Allereerst wordt daar nog eens uiteengezet dat de Geefwet een verzameling is van een reeks maatregelen en afspraken die het geven aan

goede doelen nog meer zal stimuleren en faciliteren. Ik leid daaruit af dat er niet een aparte 'Geefwet' zal worden voorgesteld. De Geefwet is in het regeerakkoord gekoppeld aan cultuur. De maatregelen van het kabinet zijn gericht op een onverminderd sterke cultuursector, ondernemend, innovatief en minder afhankelijk van de overheid; het cultureel ondernemerschap wordt nadrukkelijk bevorderd door dit kabinet. Van de rijksge subsidieerde instellingen gaat vanaf 2013 een eigen inkomstennorm gelden als voorwaarde voor het verkrijgen van subsidie. Er zal een geefcampagne worden georganiseerd door de overheid.

In de 'Geefwet brief' wordt over het huidige fiscale instrumentarium ten behoeve van de goede doelensector gezegd dat deze 'ruimhartig en goed ontwikkeld' is, 'ook naar internationale maatstaven gemeten.' Niettemin wordt in het kader van een terugtrekkende overheid, waarbij goede doelen steeds meer worden gestimuleerd in eigen middelen te voorzien, op een aantal onderdelen bezien of er toch nog ruimte is voor verbetering, waarbij buitenlandse stelsels als inspiratiebron kunnen dienen. Bij het streven naar een meer ondernemende filantropische sector die minder afhankelijk is van de overheid, stuit men op de vraag of en in hoeverre commerciële activiteiten een belemmering zijn voor de ANBI-status. Daarbij kondigt de brief aan dat het kabinet van mening is dat het binnen het stimuleren van ondernemerschap in de filantropische sector past om ruimhartiger om te gaan met de mate van commerciële activiteiten die binnen de ANBI toegestaan kunnen worden. Uiteraard ligt de grens waarbij 'oneigenlijk gebruik' wordt gemaakt van de ANBI regelgeving, of er een oneerlijk concurrentievoordeel resulteert.

Tevens wordt in de brief gerefereerd aan de regeling van artikel 9 lid 1 sub h Wet Vpb 1969, de 'faciliteit voor de fiscaal fondswervende instelling' en de uitspraak van Hof Den Bosch d.d. 25 juni 2010 nr. 08/00620, waarin onder meer een restrictieve uitleg werd gegeven van de uitzondering op de faciliteit, de situatie waar als gevolg van deze aftrek ernstige concurrentievervalsing zou optreden. Het doel van de Geefwet is, blijkens de brief, deze faciliteit opnieuw te richten op louter de groep instellingen waar zij ooit voor bedoeld waren, waarbij tevens zal worden bezien of deze faciliteiten voor deze groep instellingen kunnen worden verruimd. De brief vervolgt: 'Zo wordt nader onderzocht of culturele instellingen met een ANBI status, die worden gestimuleerd om door het ontplooiën van commerciële activiteiten meer in eigen middelen te kunnen voorzien, via een te vormen reserve de belastingheffing vooruit kunnen schuiven, dan wel uiteindelijk kunnen voorkomen. Eén van de

voorwaarden hiervoor zal dan wel zijn dat de behaalde resultaten uiteindelijk ten goede komen aan het algemeen nuttige doel'. Hierbij wordt kennelijk gerefereerd aan het gedachtegoed zoals neergelegd in het onlangs verschenen rapport van de Vereniging voor Belastingwetenschap inzake 'Maatschappelijke Ondernemingen'.

Voorts is op 24 juni jl. door Staatssecretaris Weekers antwoord gegeven op Kamervragen die door mevrouw Schouten waren gesteld over de fiscale behandeling van ANBI's met commerciële activiteiten. Daarin wordt aangekondigd dat in het Belastingplan 2012 een nadere uitwerking zal worden gegeven van de aanpassing van de regeling van artikel 9 lid 1 sub h Wet VPb 1969 aan de oorspronkelijk gedachte achter deze regeling, een faciliteit voor 'typisch fondswervende activiteiten' (antwoord op vraag 3). Op gerichte vragen naar de verenigbaarheid van commerciële deelnemingen en de ANBI-status antwoordde de staatssecretaris (vraag 4): 'De ANBI status wordt thans echter niet verleend als de commerciële activiteiten van instellingen zodanige vormen aannemen, dat het onderscheid tussen een ANBI en een onderneming vervaagt. Als voorbeeld noem ik gevallen waarin de feitelijke activiteiten en het financiële beleid van die instelling niet – zoals de wet vereist – nagenoeg uitsluitend zijn gericht op het algemeen nut, maar op de continuïteit van de onderneming'.

Al deze ambitieuze plannen vragen om een reactie, waarbij – in de geest van de Geefwet brief – buitenlandse ervaringen in landen waar de overheid al sinds lang een meer teruggetrokken rol speelt, mede in de overwegingen worden betrokken.

Het bevorderen van het particulier geven

Het bevorderen van particulier geven kan vooral worden bereikt door het geven eenvoudiger te maken en onnodig restrictieve interpretaties te vermijden. In mijn vorige bijdrage aan *FTV* over dit onderwerp¹ heb ik beschreven dat de beperkende voorwaarden van een periodieke gift naar mijn overtuiging hun doel voorbijschieten. Complexiteit schrikt schenkers af. Het is ook niet uit te leggen aan schenkers waartoe deze beperkende voorwaarden dienen. In internationaal verband zijn deze beperkende voorwaarden uniek te noemen, wat in deze context echter een dubieuze eer verschaft.

Wenst de wetgever inderdaad concrete fiscale maatregelen wenst in te zetten voor particulier geven, dan ligt het voor de hand een volledig aftrekbare giftenregeling te introduceren voor giften die een absolute drempel per jaar overschrijden, bijvoorbeeld een aftrekbaarheid

¹ *FTV* 2011, 13.

voor schenkingen indien en voor zover de schenking(en) € 1.500² overschrijden per jaar. Een minder verstreckende maatregel, die in het bijzonder voor het werven van grote schenkingen ten behoeve van de culturele sector van groot belang is, zou daarin bestaan dat de giftenaftrek in de vorm van een periodieke gift wordt ontdaan van de eis dat deze afhankelijk is van het leven van de donor gedurende tenminste een periode van vijf jaar.

De praktijk redt zich ten aanzien van de eis van de periodiciteit van vijf gelijke termijnen nog wel; indien men direct een culturele instelling met een zeker vermogen wil begiftigen, kunnen de toekomstige termijnen van de periodieke gift ten titel van renteloze lening reeds ter beschikking worden gesteld. De termijnen van de periodieke gift worden dan verrekend met de uitstaande lening, waardoor het vermogen ook in juridische zin in vijf jaarlijkse termijnen overgaat. Niettemin maakt de vereiste afhankelijkheid van het leven van de donor, dat een culturele instelling niet zeker is van een gerealiseerde schenking gedurende de periodieke gift. Juist voor instellingen, die geen grote financiële buffers hebben, is het daardoor in feite onmogelijk om direct te beschikken over het bedrag van een periodieke gift. Immers, in geval van overlijden van de donor gedurende de termijn van de periodieke gift kunnen de erfgenamen van de donor de pro resto uitstaande renteloze lening aan de instelling opeisen. Afschaffing van de afhankelijkheid van leven levert dus veel meer flexibiliteit op en eenvoud voor de grotere schenkers. Voor instellingen, die niet solvabel genoeg zijn om dit soort risico's op te vangen, kan het van levensbelang zijn. Als minst vergaand alternatief kan de fiscale consequentie van de periodieke gift afhankelijk worden gesteld van het in leven blijven van de donor, zonder echter de materiële voorwaarde te stellen aan de juridische vormgeving van de gift. Concreet betekent dit dat de erfgenamen de nog niet verstreken termijnen van de gift niet zelf in aftrek kunnen brengen van hun belastbaar inkomen.

Een andere maatregel, die veel impact kan hebben op particulier geefgedrag, is de fiscale goedkeuring van 'verzamelfonds'. Daarbij kan het Amerikaanse *donor advised fund* ter inspiratie dienen. Een dergelijk verzamelfonds werft grote schenkingen van particulieren en stelt deze particulieren in de gelegenheid om invloed uit te oefenen op de uiteindelijke besteding van de geschonken gelden binnen de doelstelling van het verzamelfonds. In de VS is dit model enorm succesvol geworden in de sfeer van *community trusts*,

zie bijvoorbeeld de *New York Community Trust*.³ In de Amerikaanse praktijk is de invloed van de donor overigens beperkt tot een adviesrecht, dat niet juridisch afdwingbaar is; in juridische zin is het verzamelfonds de ontvanger van de gift. Elke aanbeveling van de donor wordt serieus genomen, maar het is de bevoegdheid van het bestuur van het verzamelfonds te bepalen waaraan de fondsen worden besteed, het bestuur dient *meaningful discretion and control* uit te oefenen over de besteding van de fondsen om als de werkelijke ontvanger in juridische zin van de schenking te kwalificeren. Binnen bepaalde marges is het mogelijk om de fondsen te accumuleren binnen het *donor advised fund*. Het adviesrecht kan vererven naar de volgende generatie, waardoor de *Major Donors* een immateriële waarde nalaten aan hun kinderen, te weten de betrokkenheid bij de doelstellingen van hun 'fund'. Uiterlijk bij het overlijden van de tweede generatie dient het fonds vrij te vallen, waarna de *Community Trust* de resterende fondsen als *unrestricted* middelen kan besteden conform haar brede doelstelling.

In Nederland is een dergelijk model bij uitstek ook geschikt voor de culturele sector.

Het is voor een grote groep donoren heel aantrekkelijk en psychologisch drempelverlagend om jaarlijks een bedrag aftrekbaar te kunnen schenken aan een algemeen nut beogende cultuurfonds, waarbij binnen de muren van die instelling en volgens het beleid van die instellingen wordt gedebatteerd over de precieze aanwending van die gelden ten behoeve van de culturele sector. Daarbij worden de ideeën en wensen van de donor gecombineerd met de kennis en kunde van het bestuur van het verzamelfonds. De invloed kan worden gekanaliseerd door middelen van bestedingscommissies, waarin de *Major Donors* zitting hebben.

In de huidige uitvoeringspraktijk is dit echter problematisch, omdat een periodieke gift onder dergelijke voorwaarden niet wordt gekwalificeerd als een periodieke gift aan het algemeen nut beogende cultuurfonds nu deze als een 'doorgeefluik' functioneert. De 'werkelijke' begiftigde is uiteindelijk een andere instelling dan de primair ontvangende 'verzamel'-instelling.⁴ De ratio voor deze focus op 'doorgeefluik functies' is gelegen in het voorkómen van het misbruik, dat een ANBI schenkingen in aftrekbaar zou doorgeleiden naar SBBI's (die rechtstreeks niet aftrekbaar zouden zijn) of naar andere instellingen, die

2 Dat is volgens het recente onderzoek van 'Geven in Nederland' ruimschoots boven het gemiddelde van reguliere schenkingen in Nederland. Waar het om gaat, is dat alleen voor substantiële schenkingen door middel van het instrument van de notariële akte een volledige aftrekbaarheid kan worden bereikt.

3 www.nycommunitytrust.org

4 Het betreft hier bovendien niet een zuivere juridische kwalificatie, want in juridische zin zal de ontvangende instelling wel degelijk de 'werkelijke' ontvanger van de giften zijn. Men pleegt dit op te rekken tot 'juridische dan wel feitelijk', hetgeen in de praktijk tot grote rechtsonzekerheid leidt.

niet als ANBI kwalificeren.⁵

In de situatie echter dat het verzamelfonds als doelstelling heeft om slechts ANBI's financieel te steunen en zich daar ook kritisch op toelegt, is het weigeren van de toekenning van fiscale faciliteiten aan donoren een 'onnodig restrictieve maatregel' die het particulier geven ernstig belemmert.

De enige reden waarom in deze situatie de periodieke gift van de donor niet aftrekbaar zou zijn, is gelegen in het feit dat de schenking door de primair ontvangende ANBI niet ook in tenminste vijf periodieke jaarlijkse betalingen plaatsvindt, wat nu eenmaal de huidige voorwaarde is voor aftrek. Bij het afschaffen van de eis van periodiciteit zou in de opvatting van de belastingdienst ook een indirecte schenking – via een dergelijk verzamelfonds – aan een ANBI tot aftrek dienen te leiden. Dat niettemin de bewijsbaarheid hiervan in de praktijk een lastig probleem zal vormen, is een goede reden om die weg niet in te slaan. Aftrekbaarheid van de schenking dient aan te grijpen bij de ontvangende instelling, waarbij er geen dragend onderscheid te maken is tussen instellingen die eigen operationele activiteiten hebben en organisaties die als 'feeder' optreden van andere operationele organisaties ten behoeve van het algemeen nut.

Het bevorderen van het cultureel en maatschappelijk ondernemerschap

Het bevorderen van het cultureel ondernemerschap en in meer algemene zin, het maatschappelijk ondernemerschap, is een onderwerp waar nog veel winst is te boeken. De Kamervragen die door mevrouw Schouten op 31 mei jl. zijn gesteld, laten duidelijk zien dat er op dit moment geen samenhangend en helder fiscaal regime bestaat op dit punt. In internationaal rechtsvergelijkend perspectief is Nederland op dit moment juist door het ontbreken van heldere regelgeving op dit terrein ook geen aantrekkelijke vestigingsplaats voor die NGO's die zich ondernemend profileren. Alle reden om op wat meer abstracte wijze te kijken naar deze onderwerpen.

Het onderwerp laat zich ontleden in een aantal subthema's, als volgt:

1. verenigbaarheid van commerciële activiteiten en ANBI-status;
2. vrijstelling van vennootschapsbelasting op commerciële activiteiten;
3. Bevordering particulier schenken van belangen in ondernemingen.

⁵ Kamerstukken II 2009/10, 31930, nr. D, V-N 2010/2.3 Memorie van antwoord.

1. Verenigbaarheid van commerciële activiteiten en ANBI-status

De wet verlangt slechts dat een ANBI nagenoeg uitsluitend het algemene belang 'beoogt'. Dat zij zich ook bezig houdt met aardse zaken als budgetten dichten, het sluiten van contracten met personeel, leveranciers, het investeren en beleggen, en ondernemen, behoeft geenszins in de weg te staan aan haar kwalificatie als ANBI zolang al deze zaken maar ondergeschikt blijven aan het beoogde algemeen nuttige doel. 'Beogen' kan niet worden afgeleid van jaarrekeningen, het laat zich slechts wegen en beoordelen als een zuiver juridische norm.⁶

Daarbij is van belang onder ogen te zien dat de activiteiten in het algemeen belang al lang niet meer alleen bestaan uit pure schenkingen, maar eveneens kunnen bestaan uit het verstrekken van kredieten (waar de *for profit* wereld dit niet of niet tegen dezelfde condities doet), het verstrekken van garanties en het investeren in (zeer) risicovolle of experimentele activiteiten. Het 'wegschenken' van fondsen blijkt vanuit het perspectief van het algemeen nut veelal niet de meest optimale aanwending te zijn.⁷ Niettemin is dit een aspect, wat soms nog controversieel kan worden genoemd: filantropie gaat toch over wegschenken van geld, niet over het 'meer geld maken met geld'? De doelstelling bij filantropie is om het geld zodanig te besteden, dat maximale impact wordt bereikt; dit vereist een nauwkeurige analyse van de voorwaarden en systemen die ten grondslag liggen aan de problemen die een algemeen nut beogende instelling wenst te bestrijden om die aanknopingspunten te vinden waar geld een belangrijk multiplier effect kan bereiken.⁸

Concreet betekent dit dat een ANBI die zich ten doel stelt om privaat geld optimaal in te zetten ten behoeve van bijvoorbeeld de culturele sector, dit zou moeten kunnen invullen zoals het haar het best lijkt. Daarbij is het bedingen van een tegenprestatie of het aandringen op een aflossing op enige termijn zeker niet diskwalificerend voor de ANBI-doelstelling, vermits deze opbrengsten maar weer opnieuw worden *besteed* aan

⁶ Zie uitgebreid, mr.dr. I.A. Koele, De kwaliteiten van algemeen nut beogende instellingen: het beogen gewogen, *Weekblad voor Fiscaal Recht*, 7 oktober 2010.

⁷ Zoals ook uiteengezet in het Rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid van 18 januari 2010: 'Ontwikkelingssamenwerking: minder pretentie, meer ambitie', www.wrr.nl/content.jsp?objectid=5185.

⁸ Matthew Bishop & Michael Green, 'Philanthrocapitalism', *How Giving can Save the World*, p. 78: 'In philanthropy, leverage means increasing the returns on an investment by targeting money where it has a disproportionate impact. This requires rigorous analysis of the conditions and systems underlying social problems in order to find tipping points or bottlenecks where more money generates a significant multiplier effect (...).'

dezelfde doelstelling.

Als een beurzenstelsel voor studenten in de culturele sector met een prikkel tot snelle terugbetaling ertoe leidt dat meer studenten kunnen worden gefinancierd, is dat een uitstekende algemeen nuttige activiteit. Hetzelfde geldt voor ANBI's die aandelen houden in bedrijven en daar dividenden uit ontvangen; onder de voorwaarde dat deze dividenden maar worden gebruikt om het algemeen nut te dienen, is dat prima mogelijk – nog daargelaten of dit kwalificeert als 'commerciële activiteiten'. In de Angelsaksische wereld, waar filantropie al sedert lang de rol van de overheid op belangrijke onderdelen heeft overgenomen, is dit ook de norm: universiteiten kwalificeren als charitatieve instelling, ook al vragen ze een jaarlijkse bijdrage van hun studenten; zorginstellingen kunnen zeer wel vergoedingen vragen voor het behandelen en verzorgen van hun patiënten.

In de situatie waarin de doelstelling wordt verwezenlijkt door het injecteren van kapitaal en/of leningen in bedrijven, spreken we tegenwoordig over *impact investing*. Het is niet de vorm (schenking of investering) die bepaalt of een ANBI een algemeen nut beoogt. Het gaat om *de inhoud van de missie*. Zoals de Grameen-bank in de jaren tachtig van de vorige eeuw aantoonde dat traditionele leningsmechanismen kunnen worden aangepast tot een *microfinance* model teneinde armoede te bestrijden, zo zijn er inmiddels ook (buitenlandse) charitatieve instellingen die aantonen dat microfranchising een *key tool* kan vormen om de gezondheid van de armsten op aarde significant te verbeteren.⁹

Het antwoord van de staatssecretaris op de Kamervragen van Schouten d.d. 24 juni 2011 op dit punt beschouwt vanuit het ANBI-perspectief als prohibitief het 'nagenoeg uitsluitend gericht' zijn van activiteiten en beleid van de instelling op de continuïteit van een onderneming en niet primair op het algemeen nuttige doel van de instelling. Daar klinkt echter een verhaspeling in door van oogmerk (dat niet kwantitatief vorm kan worden gegeven) en feitelijke activiteiten. Het kan heel wel zijn, dat een organisatie het exclusief oogmerk heeft het algemeen nut te dienen, maar dat de meerderheid van haar werkzaamheden gericht zijn op aardse of commerciële zaken om dit voor elkaar te krijgen. Zolang die commerciële activiteiten *ondergeschikt of dienstig* zijn aan het algemeen nuttige doel, is er sprake van een ANBI. Pas als de commerciële activiteiten een doel op zichzelf worden en niet langer een

middel of het middel om de doelstelling te verwezenlijken, wordt de grens van een ANBI overschreden. Dit is ook de norm in ontwikkelde rechtssystemen op dit terrein.¹⁰

Indien een algemeen nut beogende instelling geschonken fondsen kan gebruiken om een winstgevende oplossing voor een sociaal probleem te creëren, zal dit aanzienlijk meer en veel sneller kapitaal aantrekken en zal het aldus een veel grotere impact creëren en bovendien op veel kortere termijn in vergelijking met een oplossing die alleen gebaseerd is op alleen het louter wegschenken van gelden; een dergelijke 'om baat' oplossing is bovendien niet afhankelijk van de continuering van schenkingen, wat altijd een inherent onzekere oplossing biedt.

Als we dit wat dichter bij huis bekijken, kunnen we een simpel voorbeeld kiezen. De vraag wat nu eigenlijk het verschil is tussen een lokaal theatergezelschap dat mooie, betekenisvolle voorstellingen maakt voor een publiek van liefhebbers en een commerciële keten van bioscopen in den lande in termen van algemeen nut, kan niet beantwoord worden vanuit het product (theater versus film; klein dan wel groot publiek; arthouse versus commercieel). Er zijn immers evenveel commerciële theaterproducenten en idealistische arthouse-filmhuizen. Het verschil zit in essentie in de bestemming van de winst en/of het commerciële karakter van de instelling in kwestie. Indien de winst ten goede komt aan private aandeelhouders of belanghebbenden bij (een onderneming van) de instelling, dan is er geen sprake van algemeen nut. Indien de omgevingsfactoren een commercieel karakter uitademen: de entourage, de toegangsprijzen, de reclame en de attitude van het personeel, is er evenmin sprake van een direct beogen van een algemeen nut. Het is een economische wetmatigheid dat deze twee aspecten (winstbestemming en commercieel karakter) vaak samenvallen, zodat het in praktische zin veeleer één criterium genoemd kan worden.

Als daarentegen de winst uitsluitend ten goede komt aan de continuïteit en verbreiding van bijvoorbeeld arthouse-films ten behoeve van het publiek in het algemeen, dan is er sprake van algemeen nut; dit is waar te nemen in de algemene omgevingsfactoren van deze instelling (betrokken vrijwilligers, schaalgrootte, de prijs van de entreebewijzen, de wijze waarop reclame wordt gemaakt enzovoort). Het is dit verschil, dat juridisch doorslaggevend is voor de kwalificatie van de instelling (ANBI) en de daarbij behorende vrijstelling van winstbelasting over behaalde positieve resultaten, mits deze tijdig worden besteed aan de doelstelling van de organisatie.

⁹ Zie hiervoor het voorbeeld van Healthstore Foundation, die ook in Nederland kwalificeert als een ANBI. Zie www.healthstore.org/overview.html.

¹⁰ Zie voor een bondig overzicht, I.A. Koele, a.w., noot 6, p. 1268-1270.

Van ‘vervalsing’ van concurrentie is in het geheel geen sprake. Dit is een volstrekt eerlijke concurrentie tussen diensten die ‘for profit’ en ‘non profit’ worden aangeboden.

Wanneer we naar de meest ontwikkelde rechtssystemen op het gebied van filantropie kijken, dan zien we dat een kwalificerende charity in de UK, VS en Canada zich maar in beperkte mate mag bezighouden met *unrelated business*, waaronder wordt verstaan ondernemingsactiviteiten die direct of indirect niets uit te staan hebben met het algemeen nut van de organisatie. Het is daarbij illustratief te noemen, dat de mate waarin *unrelated business activities* mogen worden uitgeoefend niet opgehangen wordt aan het vereiste dat een charity *nearly exclusively* charitatieve doelen dient te bevorderen; pas indien gezegd kan worden dat de *primary purpose* van de instelling geëffectueerd wordt door het beoefenen van commerciële activiteiten die niet direct of indirect gerelateerd zijn aan het charitatieve doel, wordt de charity status illusoir.¹¹ Het valt bovendien op dat de wetgeving van geen van de Angelsaksische landen consequenties verbindt aan activiteiten, die kwalificeren als ‘concurrerend’ met de belastingplichtige ondernemingssector.¹²

Zodra de contouren van een maatschappelijk ondernemerschap voor algemeen nut beogende instellingen duidelijk zijn, kan de praktijk zich ook wijden aan innovatieve financieringsmodellen. Een innovatief financieringsmodel zou bijvoorbeeld de vorming van een culturele ‘bank’ zijn, die wordt uitgevoerd door een ANBI ten behoeve van de culturele sector. De bank wordt als deelneming gehouden en haalt geld op van particulieren en bedrijven, die vanwege het ‘maatschappelijk rendement’ (en wellicht ook de afwezigheid van bepaalde financiële risico’s) genoegen

nemen met een relatief laag financieel rendement. De winst wordt gebruikt door de ANBI. De toekomst zal zijn aan dit soort modellen, waarbij door de commerciële activiteiten veel sneller volume kan worden bereikt. Men noemt deze trend, die in de VS al succesvol is, *philantrocapijalism*.

2. **Vrijstelling van vennootschapsbelasting op commerciële activiteiten**

De positie van commerciële activiteiten in het kader van de vennootschapsbelasting wordt gedomineerd door een angst voor concurrentievervalsing tengevolge van de fiscale vrijstelling ex artikel 9 lid 1 sub h Wet Vpb 1969. Die angst is echter volstrekt onnodig.¹³ Het is onjuist dat een café in een museum *vanwege de vrijstelling van vennootschapsbelasting* over de winst die hiermee wordt behaald zou concurreren met een nabijgelegen café. Natuurlijk concurreren belendende cafés met elkaar. En een café in een museum (of: een moskee¹⁴) is voor bepaalde groepen op zichzelf al veel aantrekkelijker dan een ander soort café, al is het maar dat men het museumbezoek niet hoeft te onderbreken als men dorst krijgt. Dat rechtvaardigt echter geen ingrijpen van de wetgever.

Waar het wel om gaat, is dat die concurrentie niet wordt vervalst door de belastingvrijstelling van de winsten van het museumcafé. Die winsten dienen immers te worden besteed aan het museum (binnen zes maanden na afloop van het boekjaar); is dat niet het geval, dan zijn ze ook in de huidige regeling gewoon belast. Het standpunt van de belastingdienst is veel meer, dat er sprake is van ernstige concurrentievervalsing indien de activiteit door ‘gewone’ marktpartijen als concurrerend wordt ervaren. Dat is – met alle respect – geen juridische redenering, eerder een populistisch argument dat geen respect betuigt aan onze rechtsstaat. Hetzelfde kan worden gezegd van het door de Belastingdienst ingenomen standpunt ten aanzien van het ‘kenbaarheidsvereiste’, dat er kortweg op neerkomt dat bij voldoende kenbaarheid bij het publiek van de algemeen nuttige bestemming van de opbrengsten van de commerciële activiteiten van de FFI er geen sprake zou zijn van ‘gevoelde concurrentievervalsing’. In de meeste gevallen is kenbaarheid van een maatschappelijk doel echter anno 2011 eerder een prikkel om tot aankoop over te gaan ten nadele van ‘gewone’ marktpartijen.¹⁵

11 Zie uitgebreider, I.A. Koele, *International Taxation of Philanthropy*, p. 76-78, *IBFD* 2007.

12 Bruce R. Hopkins, *The law of tax-exempt organizations*, Wiley & Sons, 2003, schrijft over de Amerikaanse doctrine als volgt, p. 728: ‘This doctrine thus involves a *counterpart test*. When a court sees an activity being conducted by a member of the business sector and the same activity being conducted by a member of the nonprofit sector, it often, motivated by some form of intuitive offense at the thought that a nonprofit organization is doing something that “ought to” be done or is being done by a for-profit organization, concludes that the nonprofit organization is conducting that activity in a commercial manner. This conclusion then leads to a finding that the commercial activity is a nonexempt function with adverse consequences in law for the organization with respect to either unrelated income taxation or tax exemption. Consequently, the federal tax law pertaining to nonprofit organizations is being shaped by a doctrine that rests in part upon untrue premises and that has crept into the law by actions of courts which, consciously or unconsciously, ignored the Internal Revenue Code and the underlying regulations, and developed law with these premises in mind.’

13 Zie ook recent M.J.R. Kuyt, *De fiscaal fondswervende instelling*, *Weekblad voor Fiscaal Recht* 2011/1292011.

14 Zie Hof ‘s Hertogenbosch 24 september 2010, nr. 09/00339, die geen ernstige concurrentievervalsing aanmerkte ingeval van een kruidenierswinkel bij een moskee tengevolge van de aftrek van fictieve loonkosten van de daar werkzame vrijwilligers.

15 Zie idem in kritische zin, Kuyt, a.w.

De regeling (van artikel 9 lid 1 sub h Wet Vpb 1969) zou op dit punt bij deelnemingen die uitkeren aan ANBI's als aandeelhouder, kunnen worden uitgebreid met een voorwaarde dat de vrijstelling wordt toegepast mits de gelden na ontvangst door de ANBI definitief worden bestemd of besteed ten behoeve van de publieke doelstelling. Daarmee is mogelijk misbruik, bestaande uit het 'rondpompen' van gelden terug naar de deelneming, effectief uitgesloten.

In het Verenigd Koninkrijk, waar een vrijwel identieke regeling bestaat aan de regeling ex artikel 9 lid 1 sub h Wet Vpb 1969 (*Gift Aid for companies*), wordt in de volgende situaties de aftrekbaarheid geweigerd:¹⁶

- a. de uitkering aan de charity is verbonden aan voorwaarden met betrekking tot terugbetaling;
- b. de vennootschap of een verbonden persoon ontvangt een voordeel dat tenminste even groot is aan de uitkering ('donor benefit');
- c. de uitkering is voorwaardelijk of deel van een arrangement waarbij de charity goederen ontvangt van de vennootschap of een verbonden persoon.

Daarmee wordt misbruik effectief bestreden en kan er evenmin sprake zijn van concurrentievervalsing, nu immers de gelden waarvoor aftrek is verkregen effectief dienen te zijn uitgekeerd aan de charity.¹⁷

Overigens kent de regeling van Gift Aid in de UK een veel ruimere toepassing dan de Nederlandse pendant in artikel 9 lid 1 sub h Wet Vpb 1969, nu Gift Aid ook mogelijk is in situaties waar een charity een minderheidsaandeelhouder is van een deelneming. Hiermee kan ook direct een belangrijke suggestie voor verbetering van ons klimaat voor maatschappelijk/cultureel ondernemerschap worden gedaan. De aftrek op de voet van artikel 9 lid 1 sub h Wet Vpb is beperkt tot uitkeringen aan ANBI's indien de vennootschap nagenoeg uitsluitend, dat is voor tenminste 90% gericht is op de verkrijging van gelden die ten goede komen aan een ANBI. Daarnaast kan een vennootschap slechts schenkingen aan ANBI's aftrekken tot maximaal 10% van de belastbare winst op de voet van artikel 16 Wet Vpb 1969.

Bij samenwerkingsvormen tussen culturele instellingen

en bedrijven, om nieuwe mogelijkheden op te zetten in de markt om geld te werven is juist van belang dat bij een aandelenbelang van de culturele instelling van tussen de 10% en 90% een vrijstelling kan worden bereikt op de gerealiseerde winsten. Het zou daarom naar mijn mening een aanzienlijke verbetering zijn van de huidige mogelijkheden van maatschappelijk en cultureel ondernemerschap om de bestaande aftrekmogelijkheden van artikel 9 lid 1 sub h juncto artikel 16 Wet Vpb 1969 uit te breiden met een regeling, die aftrek van winsten aan ANBI's ruimhartiger mogelijk maakt (naargelang een willekeurig percentage van de winst), onder de voorwaarde uiteraard, dat deze winst ook definitief wordt besteed of bestemd voor het algemeen nut. Dat levert niet alleen veel meer praktische mogelijkheden op, maar is ook wederom in lijn met de politieke filosofie dat een overheid charitatieve geldstromen niet behoort te belasten.¹⁸ Van concurrentievervalsing kan onder deze omstandigheden evenmin sprake zijn.

Teneinde een goed vestigingsklimaat te creëren voor buitenlandse vermogensfondsen en NGO's die hun charitatieve diensten tegen prestatievergoedingen verrichten, is het essentieel dat er een samenhangend duidelijk en helder juridisch systeem bestaat ten aanzien van de vrijstelling van vennootschapsbelasting, zo lezen wij in de brief van de Geefwet. Daarnaast dient het systeem uiteraard ook concurrerend te zijn ten opzichte van nabijgelegen landen, zoals het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.

Op dit moment kan het Nederlandse systeem niet de vereiste helderheid op het terrein van de vrijstelling van vennootschapsbelasting verlenen en mist Nederland al belangrijke mogelijkheden voor vestiging van NGO's hier te lande. Ik ben er van overtuigd dat een systeem waarbij vrijstelling van vennootschapsbelasting wordt verleend door middel van een bestemmingsreserve van een ANBI – zoals gesuggereerd in de brief over de Geefwet – geen concurrerend alternatief is voor een regeling zoals in het Verenigd Koninkrijk. Zelfs als de uitkomst in bepaalde gevallen identiek zou zijn, wordt de feitelijke vrijstelling in een dergelijke opzet te veel afhankelijk gemaakt van rekenkundige exercities nu deze primair uitgaat van belastbaarheid.¹⁹ Ook draagt een dergelijk alternatief systeem bij aan een enorme administratieve complexiteit, die zeker

¹⁶ Zie www.hmrc.gov.uk/charities/guidance-notes/chapter3/sectionc.htm. Paragraaf 39.19.2.

¹⁷ Overigens is in de redenering van Rechtbank Breda, 30 juli 2008, nr. AWB 07/6112 sprake van ernstige concurrentievervalsing indien de ontvangende ANBI de ontvangen gelden terugstort in of anders dan tegen zakelijke voorwaarden terugleent aan de FFI. Ik blijf dat een moeizame redenering vinden, die afhankelijk is van zeer veel specifieke feiten en omstandigheden: het is immers niet gezegd dat de FFI deze gelden inderdaad zal aanwenden om de markt te verstoren (door lagere prijzen te vragen); causaal verband tussen een en ander is ook lastig aan te tonen.

¹⁸ Zie I.A. Koele, Inspiratie voor een Goede Geefwet, *FTV* 2011, 13, paragraaf 1.

¹⁹ Zie ook B.F.M. Coebergh, die verslag doet in *Weekblad Fiscaal Recht* 2011/6712011-05-12 van de oratie van S. Stevens; zij reciteert dat (fiscale) vrijstellingen als mogelijk nadeel hebben dat het inkomen en vermogen buiten de fiscale sfeer blijven. Dit getuigt van een buitengewoon niet-juridische benadering. De vrijstelling is immers volledig onderdeel van het fiscale raamwerk van de wetgeving en kan onmogelijk anders dan als onderdeel van 'de fiscale sfeer' worden getypeerd.

niet in het belang van de instellingen is en evenmin in het belang van de overheid, die deze rekenexercities kritisch zal moeten volgen en beoordelen. Een dergelijk systeem kan evenmin een samenhangend duidelijk en helder juridisch systeem worden genoemd.²⁰

De vraag naar de mate waarin commerciële resultaten die worden behaald door (deelnemingen van) ANBI's worden belast, is ook een vraag van fiscaal beleid. In de Verenigde Staten en Canada wordt alleen *related business income* vrijgesteld van winstbelasting. Daarbij maakt het niet uit of de commerciële activiteiten door de charity zelf of in een deelneming worden uitgeoefend. *Related business income* bestaat uit die winst, die wordt behaald met commerciële activiteiten die dienstig zijn aan de publieke doelstelling of daarin zelfs zijn geïntegreerd, maar ook winsten met ongeacht welke commerciële activiteiten die worden behaald met commerciële activiteiten met behulp van vrijwilligers en resultaten tengevolge van sponsoring.²¹ Daarnaast worden inkomsten uit passieve beleggingen, zoals dividenden interest en royalties wettelijk uitgezonderd van het begrip *unrelated business income*, omdat vrijstelling hiervan in geen geval geacht wordt concurrerend te zijn. Echter waar commerciële activiteiten geen enkele relatie hebben met het algemeen nuttige doel van de organisatie, zijn de resultaten gewoon belast.²²

Een restaurant in een museum levert *related business income* op, omdat het dienstig is aan het museumbezoek, de primaire doelstelling van een museum. De verkoop van reproducties van kunst in de museumshop is *related business income*; voor zover de giftshop echter ook souvenirs verkoopt van de stad, levert dat *unrelated business income* op. Wel moet worden bena-

drukt dat het ook fiscaal beleid is om toe te staan, dat in de praktijk met goede tax planning de UBIT ook in de Verenigde Staten effectief kan worden vermeden.²³ In de UK wordt belastbaarheid van *unrelated business income* eenvoudig voorkomen door deze in een separate deelneming te structureren en de resultaten via Gift Aid ten goede te laten komen aan de charity, zoals hiervoor beschreven.

In de context van fiscaal beleid lees ik de opmerking van staatssecretaris Weekers dat de Nederlandse regeling aangepast zou moeten worden aan de oorspronkelijke gedachte achter deze wetgeving om 'typisch fondswervende activiteiten' vrij te stellen. De wettelijke regeling van artikel 9 lid 1 sub h Wet Vpb is een codificatie van al vóór 2002 bestaand beleid, waarbij fondswervende acties die op commerciële leest geschoeid zijn – en waarvan de activiteiten behoudens de bestemming van de resultaten niet noodzakelijkerwijs geframed zijn op de doelstelling van de organisatie –, mochten worden vrijgesteld. De leidende gedachte achter dit beleid was dat de overheid toch geen belasting zou moeten heffen van geldstromen die rechtstreeks bedoeld waren voor het algemeen nut. Dat is de politieke filosofie van pluraliteit.²⁴ Het valt echter niet in te zien waarom een dergelijke vrijstelling alleen zou moeten gelden voor 'typisch fondswervende activiteiten', als daar overigens al een juridisch onderscheidende definitie voor te geven zou zijn. Het is in elk geval niet een criterium dat in andere rechtssystemen wordt aangetroffen.

Ervan uitgaande dat het Nederlandse fiscale systeem concurrerend dient te zijn aan het Engelse fiscale systeem ten aanzien van belastbaarheid van charitatieve instellingen met een ondernemend vizier, is in mijn opvatting de beste strategie om de toepasselijkheid van artikel 9 lid 1 sub h Wet Vpb 1969 enerzijds van antimisbruikbepalingen te voorzien en anderzijds te verruimen tot minderheidsdeelnemingen. Daarmee wordt bovendien het meest recht gedaan aan de ambities van dit kabinet om het cultureel c.q. maatschappelijk ondernemerschap te bevorderen.

3. *Bevordering particulier schenken van belangen in ondernemingen*

In het maartnummer van dit tijdschrift heb ik, in paragraaf 2.2, al stilgestaan bij het feit dat afschaffing van inkomstenbelasting, bestaande uit winst uit aanmerke-

20 Par. 6.5 van het rapport van de Commissie Maatschappelijke Ondernemingen van de Vereniging van Belastingwetenschap, 2011 spreekt over een reserve voor 'beklemd vermogen'. De winst uit commerciële activiteiten die aan de reserve wordt toegevoegd, zou beklemd moeten zijn voor het algemeen nut en niet (anderszins) kunnen worden uitgekeerd op straffe van belastbaarheid. De commissie geeft aan dat het ontwikkelen van normen voor de maximaal toelaatbare hoogte van de reserve niet eenvoudig is.

21 Zie voor een beschrijving van het Amerikaanse systeem www.irs.gov/pub/irs-pdf/p598.pdf. Internal Tax Revenue Code Section 512.

22 Deze wetgeving bestaat sinds de jaren '50 en is expliciet in het leven geroepen om 'unfair competition' te voorkomen. De wetgever lichtte de rechtvaardiging voor deze nieuwe belasting destijds als volgt toe: *'The problem at which the tax on unrelated business income is directed is primarily that of unfair competition. The tax-free status of [charitable] organizations enables them to use their profits tax-free to expand operations, while their competitors can expand only with profits remaining after taxes'*, Michael I. Sanders, *Joint ventures involving tax-exempt organizations*, Wiley 2000, p. 246. Het moge duidelijk zijn, dat deze gang van zaken eenvoudig zou kunnen voorkomen door antimisbruik bepalingen ten aanzien van de 'bestemming' van de vrijgestelde winsten van de business.

23 Some call UBIT a 'voluntary tax', which is to say, not a tax at all. See Jessica Pena & Alexander L.T. Reid, 'A call for reform of the operational text for unrelated commercial activity in charities', *National Center on Philanthropy and the Law*, p. 1866.

24 Zie uitvoeriger I.A. Koele, *Inspiratie voor een Goede Geefwet*, FTV 2011, 13.

lijk belang over een fictieve vervreemdingswinst bij een overgang om niet krachtens schenking van (certificaten van) aandelen aan een ANBI, een belangrijke impuls zou kunnen zijn voor bedrijfsopvolgingen tijdens leven. Indien het vermogen dat belichaamd is in het bedrijf wordt gehouden door een geduldige aandeelhouder, is er voor de menselijke kant van de bedrijfsopvolging aanzienlijk meer ruimte. De overheid heeft hier geen natuurlijke 'claim' op winst uit aanmerkelijk belang en de wettelijke regeling op dit punt is om die reden omineus te noemen. Bij een duidelijke fiscale regelgeving rondom maatschappelijk ondernemerschap en ANBI-status, welke onder reële omstandigheden (te conditioneren via antimisbruik bepalingen) tot belastingvrijdom leidt, is het om niet overdragen van de certificaten van aandelen aan een bestaande of nieuw opgerichte ANBI een interessant alternatief, dat aanleiding zal geven tot nieuwe groepen filantropen. Hetzelfde heeft te gelden ten aanzien van overgangen om niet krachtens erfrecht van een aanmerkelijk belang aan een ANBI. De heffing van winst uit aanmerkelijk belang bij een overgang om niet krachtens erfrecht over een fictieve vervreemdingswinst is in dit geval nog schrijnender, omdat er in deze situatie geen gebruik van de giftenaftrek meer mogelijk zal zijn. De erfgenamen van de erflater zullen winst uit aanmerkelijk belang dienen te betalen over het aandelenpakket dat wordt nagelaten aan een ANBI. Deze heffing vormt een belangrijke belemmering in ons huidige fiscale recht, die bovendien ook schrijnend afsteekt in vergelijking met de Angelsaksische rechtssystemen op dit terrein.

Het inperken van de bestaande, zeer ruime vrijstellingen in de Successiewet 1956 voor bedrijfsopvolgingen in het algemeen²⁵ kan ook bijdragen aan de populariteit van bedrijfsopvolgingen in vermogensrechtelijke zin aan ANBI's – waarbij bovendien direct een budgettaire dekking gevonden kan worden voor de vrijstelling van winst uit aanmerkelijk belang bij overgangen om niet naar een ANBI. Bij schenking of legatering aan een ANBI dient de vrijstelling krachtens de Successiewet belangrijk ruimer te zijn in vergelijking met de schenking of legatering van de belangen in een onderneming aan andere particulieren. Bij een overgang krachtens erfrecht is dit bovendien nog sterker het geval, omdat in een dergelijke situatie de giftenaftrek geen rol kan spelen.

Dit doet enigszins denken aan de maatregel die de UK in haar Budget 2011²⁶ heeft opgenomen om *charitable*

giving te bevorderen: indien een persoon ten minste 10% van zijn of haar nalatenschap nalaat aan charity, is het tarief over de (resterende) nalatenschap 10% lager (te weten: 36% in plaats van 40%). Deze win-win-benadering zal nooit een absoluut voordeel opleveren voor de donor, maar het bevordert wel degelijk de inspiratie om te geven. Bij het nalaten van een aanmerkelijkbelangpakket aan een ANBI in plaats van aan een erfgenaam kunnen de relatieve fiscale voordelen nimmer de waarde van eigendom van de erfgenaam evenaren, maar het geeft de erflater wel de inspiratie om na te denken over dit alternatief en de niet-fiscale voordelen hiervan.

Tot slot

In het bovenstaande zijn een aantal maatregelen geformuleerd, die invulling geven aan de fiscale agenda zoals deze in het Convenant van 21 juni jl. tussen het kabinet en de filantropische sector is vastgesteld en aan de Geefwetbrief van dezelfde datum. Het particulier geven dient te worden bevorderd, evenals het cultureel c.q. maatschappelijk ondernemerschap van algemeen nut beogende instellingen. Onnodig restrictieve maatregelen – gebaseerd op onnodig restrictief fiscaal beleid – dienen te worden vermeden, terwijl adequate antimisbruikbepalingen dienen te worden ingevoerd. Bij de inrichting van dit alles is van groot belang voor ogen te houden dat een samenhangend en helder fiscaal regime dient te worden gecreëerd dat kan worden begrepen en gewaardeerd in een internationale context, opdat Nederland een gunstig vestigingsklimaat kan bieden voor buitenlandse en internationale vermogensfondsen en NGO's.

Mr.dr. Ineke A. Koele

Advocaat en belastingadviseur, oprichtster van Koele Private Clients & Charities, www.koelepc.com.

25 Artikel 35b lid 1 Successiewet 1956 stelt de waarde van ondernemingsvermogen geheel vrij voor zover het een bedrag van € 1.006.000 niet te boven gaat; daarboven geldt een vrijstelling van 83%.

26 http://cdn.hm-treasury.gov.uk/2011budget_taxation_overview.pdf.

pdf.